

Ключевые слова: самосознание, самооценка, самосовершенствование, самопознание, саморегуляция, поведение, познание.

O. Penkova "Self-esteem as a factor of the process of the pupil's personal self-improvement"

In the article the role of self-esteem in the process of self-improvement personality is observed. It is proved that the generalized results of self-knowledge and emotional-evaluative attitude to himself embodied in appropriate self-esteem, which is included in the regulation of a person's behavior as one of the defining aspects. During the new experimental study highlighted drop formation of self-esteem in adolescents and high school students, and presented their quantitative and qualitative characteristics which prove the necessity of self-assessment analysis in the inseparable unity of the processes of self-knowledge, emotional-value relationship of the individual to himself and self-regulation.

Key words: self-awareness, self-esteem, self-improvement, self-knowledge, self-regulation, behavior, cognition.

УДК: 378:159.9-047.22

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ **Перегончук Н.В.**

Розглядається важлива та актуальна проблема розвитку професійної компетентності майбутніх психологів в умовах глобалізації освіти. Визначено, що формування професійної компетентності майбутніх психологів в умовах глобалізації освіти можливе за реалізації таких основних положень: впровадження сучасних комп'ютерних та інформаційних технологій навчання, нових ефективних форм і методів організації всього навчального виховного процесу; формування кваліфікованої робочої сили, яка підтримується міжнародним документом на відповідність кваліфікації; використання ефективних форм навчання, зокрема, дистанційного навчання; використання як традиційних, так і нетрадиційних методів викладання, а також впровадження системи постійної підготовки та перепідготовки фахівців.

Ключові слова: професійна компетентність майбутніх психологів, глобалізація освіти, професійні компетенції, умови формування професійної компетентності майбутнього психолога.

Постановка наукової проблеми. Підвищення якості професійної підготовки фахівців зумовлено, з одного боку, інтеграцією системи освіти України у світовий освітній простір на засадах, визначених Болонською декларацією, з іншого, потребами сучасного ринку праці у фахівцях, особистісні якості яких відповідають загальнолюдським і національно-культурним цінностям у поєднанні з високим рівнем професійної компетентності.

Сьогодні висуваються нові вимоги до якості професійної підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в умовах соціальних трансформацій, коли підсилюється вплив на людину різних стресогенних факторів, таких, як збільшення темпу сучасного життя та обсягу отриманої інформації, віртуалізація суспільства, зростання ситуацій невизначеності як у професійному середовищі, так і в повсякденному житті. Виняткової ваги набуває у зв'язку з цим не лише професія психолога, а й його професійна компетентність, самостійність, соціальна та професійна відповідальність, конкурентноздатність, здатність (готовність) в мінімальний термін адаптуватися й ефективно здійснювати професійні дії в складних умовах. Важливу роль при виконанні функціональних обов'язків психолога відіграють показники комунікабельності та високої психологічної культури, творчого підходу до діяльності, готовності до постійного професійного зростання, здатності до співпраці тощо. Таким чином, формування професійної компетентності майбутніх психологів, з одного боку, є однією з умов їхньої успішної навчальної та подальшої професійної діяльності, а з іншого – запорукою ефективного соціально-економічного розвитку країни.

Аналіз попередніх досліджень. У сучасному науковому дискурсі професійна компетентність майбутніх фахівців розглядається у багатьох працях як вітчизняних так і

зарубіжних дослідників, та все ж не вичерпують всіх аспектів цієї складної проблеми. Так проблеми формування професійної компетентності педагога розглядаються у роботах (Ю. Варданян, В. Воронцов, І. Зимня, І. Ісаєв, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, Т. Шадрін, А. Щербаков, Е. Шиянов), керівника навчального закладу (О. Атласов, Л. Берестов, В. Бондар), психолога (Ю. Варданян) тощо. Предметом уваги дослідників був досить широкий спектр різних складових компетентності особистості: соціальна (Л. Лепіхова, В. Ромек, Г. Сивкова), комунікативна (Ю. Жуков, Ю. Ємельянов, Є. Кузьмін, Л. Петровська, Є. Сидоренко, Т. Ніколаєва), методична (В. Земцова), аутопсихологічна (Т. Єгорова), правова (Н. Саприкіна), інформаційна (Н. Насирова, С. Сисоєва), соціально-психологічна (А. Кох), інтелектуальна (О. Приходченко), психологічна (А. Деркач, В. Зазикін, Л. Мітіна), життєва компетентність (С. Литвин-Кіндратюк).

Таким чином, дослідження особливостей професійної компетентності майбутніх психологів в умовах глобалізації освіти, як психологічної проблеми залишається актуальною проблемою сучасної психологічної науки.

Виходячи з цього, **метою** статті став аналіз теоретичних засад професійної компетентності майбутнього психолога та особливостей її формування в умовах глобалізації освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасні підходи до освіти пов'язані з проблемами її глобалізації, глобальних університетів, а також глобальним ринком освітніх послуг. Розуміння глобалізації освіти, яка за своєю суттю є замовленим проектом, привнесене із Заходу і означає, на думку Дж. Тамлінсона, що «глобалізація є продовженням тривалого історичного процесу західної експансії і являє собою модель глобальної гегемонії, що розвивається» [3]. Але таке уявлення про глобалізацію є занадто однобічним. «Проект, що виник на Заході, давно став справою усього світового співтовариства, культурні цінності Заходу підпадають під вплив інших культур, відбувається процес гібридизації культур. Тому культурний обмін поступово трансформується в глобальний процес взаємодії культур» [3].

Глобалізація в галузі освіти сприяє стандартизації навчання під впливом сучасних соціальних технологій, появи глобальних досліджуваних мереж, а головним фактором, що вплинув на освіту, є економічна ідеологія глобалізації, що підкреслює першорядне значення ринку, приватизації і зменшення ролі державного сектора. «З одного боку, - пише доктор філософських наук В. Воронкова, економічна глобалізація підкреслює імперативи ринкової конкуренції і глобального капіталу в сприянні конвергенції інституціональних структур провідних країн, зокрема їх освітніх систем. З іншого боку, глобальна раціоналізація, хоч і пов'язана з економічними імперативами, підкреслює ідею унітарної культурної системи. Не варто вважати, що всі країни рухаються у бік всесвітньої монолітної структури освіти, хоча через посилення глобальної раціоналізації освітньої системи багато в чому набувають схожих форм» [3].

У червні 1999 р. у Болоньї (Італія) міністри освіти 29 європейських країн, у тому числі й України, підписали «Декларацію про Європейський регіон вищої освіти». У ній зазначається, що «сьогодні країна знань - важливий фактор соціального розвитку, що може забезпечити всім її громадянам необхідний рівень компетентності для відповіді на виклик нового тисячоліття, допомогти усвідомити спільність цінностей і належність до єдиного соціального і культурного простору. Роль освіти і співробітництва у цій сфері повсюдно визнається першорядною» [2, 4].

Заходи щодо досягнення цілей, розроблених у Болонській декларації, заплановані на короткий термін і мають закінчитися не пізніше ніж за перші десять років нового тисячоліття з огляду на різноманіття культур, мов національних освітніх систем «європейського простору вищої освіти». «Таким чином, глобалізація є найбільш функціональним викликом, з яким зіткнулися культура й освіта за свою довгу історію. Зовнішні навчальні заклади мають швидко пристосовуватися до впливу глобалізації і поширення нових технологій» [3].

Саме тому в умовах глобалізації та інтеграції країн, формування єдиного світового освітнього та економічного простору попит ринку праці ставить нові вимоги до професійної підготовленості фахівців. Сучасні фахівці повинні бути мобільними, кваліфікованими та

конкурентоспроможними, вміти адекватно спілкуватися й взаємодіяти у глобальному середовищі.

Розглядаючи процес формування професійної компетентності майбутніх психологів в контексті глобалізації освіти можна виокремити декілька основних положень.

1. Одним з нових підходів до формування професійної компетентності в контексті глобалізації є істотне скорочення наявності державних структур у сфері освіти, оскільки «державне управління» залишає мало місця для гнучкості, на стільки необхідної для ефективного навчання та здобуття відповідного фаху [3].

2. Сучасний підхід до освіти неможливий без впровадження сучасних комп'ютерних та інформаційних технологій навчання. Створення телекомунікаційної інфраструктури, забезпечення навчальних закладів комп'ютерною технікою, впровадження масових програм навчання є невід'ємною складовою реалізації загальнонаціональної програми інформатизації навчального процесу. [7].

Найбільш вживаним у системі підготовки майбутніх фахівців є поняття «інформаційно-телекомунікаційні технології в освіті» технології, що використовують спеціальні технічні і інформаційні засоби (ЕОМ, аудіо, кіно, відео тощо). Власне, будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання становить інформація та її рух (перетворення). Сучасний психолог-професіонал має володіти інформаційними засобами як інструментами у роботі.

Таким чином, професійна діяльність психолога потребує гнучких форм реагування самого фахівця на професійні ситуації, здатність бути актуальною особистістю, що діє й живе у контексті вимог ХХІ ст.. Однією з таких тенденцій є інформатизація суспільних, соціальних та професійних відносин.

3. Іншою тенденцією розвитку та одночасно і протиположною формуюванню професійної компетентності з точки зору глобалізації стає поняття «економіка знань» як джерело багатства та інтелектуального капіталу. Теоретики, науковці в таких галузях науки, як освіта, соціологія і економіка визначають безліч чинників, що відрізняють економіку знань від економіки традиційних елементів багатства (землеволодіння, фінанси, фізичний праця). Деякі з цих чинників стосуються освіти, особливо в конкурентному міжнародному навколишньому середовищі, яке на сучасному етапі характеризується насамперед пануванням інформаційних технологій. В економіці знань, згідно з науковими дослідженнями, присутній швидше достаток, ніж дефіцит ресурсів; знижується значення місцеположення і розмір підприємства; існує орієнтація на людські ресурси: ключовою формою капіталу є інтелектуальний капітал [3]. У рамках освіти економіка знань характеризується глобальним ринком з попитом на кваліфіковану робочу силу, яка підтримується міжнародним документом на відповідність кваліфікацій. Освіта може тому використовуватися і як послуга, що продається, і як цінна інтелектуальна власність.

4. Ще однією особливістю глобалізації освіти є період «напіврозпаду» знань (термін запозичений з ядерної фізики). Стосовно освіти період напіврозпаду шкільних знань орієнтовно становить 20 років, інститутських – десять, спеціальні інженерні знання знецінюються наполовину за три роки, а в обміні телекомунікацією половина знань старіють чи втрачаються вже через рік [6, с.12]. Ось чому свідомість системи безперервного навчання і перепідготовки кадрів набуває особливого значення.

Розуміння майбутніми фахівцями необхідності подальшого підвищення своєї освіти виявляється в тому, що більшість із них продовжують навчання на спеціаліста чи магістра. Дещо старше покоління найчастіше вступає на факультети підготовки і перепідготовки, що діють при більшості вищих навчальних закладів України. Людині з вищою освітою в умовах ринкової економіки часом необхідне одержання другої спеціальності чи підвищення кваліфікації через систему підготовки або перепідготовки кадрів. Економісти прагнуть одержати юридичну освіту, інженери переучуються на бухгалтерів і аудиторів, опановуючи спеціалізацію «Фінанси і кредит», педагоги одержують знання спеціальних працівників і стають держслужбовцями, психологи здобувають спеціальність соціолога чи педагога.

Важливе значення у формуванні професійної компетентності майбутніх психологів набуває і здатність до самоосвіти. Як професійна якість, здатність до самоосвіти є складовою системи професійної компетентності майбутнього фахівця. На рівні ключових компетенцій, поряд із інтерактивним використанням засобів і вмінням функціонувати в різних соціальних групах, здатність до самоосвіти забезпечує конкурентоздатність, професійну мобільність та готовність до інновацій майбутнього фахівця.

Здатність до самоосвіти – є системо утворюючим компонентом «трудового потенціалу» – універсальних компетенцій фахівця, які посилюють можливості людини ефективно здійснювати професійну діяльність, досягати успіху та долати проблеми особистісного та професійного характеру. Самоосвіта виступає чинником оволодіння професією, надає можливість перетворити професійну діяльність на своє індивідуальне надбання, задовольняє професійні і загальнокультурні пізнавальні інтереси, сприяє підвищенню професійної кваліфікації.

5. Останнім часом у засобах масової інформації на різних науково-практичних і науково-теоретичних конференціях, присвячених розвитку вищої освіти, дискутуються проблеми заочної і дистанційної освіти. Проте у цієї форми навчання багато і супротивників, насамперед тому, що дистанційне навчання не може забезпечити безпосереднє спілкування викладача і студента.

Але, незважаючи на суперечливу думку щодо дистанційного навчання, дистанційна форма навчання має ряд переваг:

- забезпечує неперевершену швидкість відновлення знань, що отримуються зі світових інформаційних ресурсів;
- вона дає змогу без обмежень розширити аудиторію викладача, ігноруючи при цьому географічні кордони;
- ця форма освіти дає можливість навчати людей сільської місцевості й інших регіонів без відриву від виробництва або з відривом на незначний період;
- вона максимально наближена до специфічних потреб інвалідів при одержанні ними освіти [6].

Найбільш ефективною формою дистанційного навчання є не розміщення в електронній мережі підручника чи спеціального підготовчого лекційного курсу, а забезпечення принципу взаємодії викладача і того, кого навчають, у рамках інтерактивних (он-лайн) курсів, що сьогодні широко розробляються і застосовуються зарубіжними університетами. [6, с. 12].

6. Важливою особливістю глобалізації є і викладання навчальних дисциплін. При викладанні кожної навчальної дисципліни, у ВНЗ України широко використовуються як традиційні, так і нетрадиційні методи викладання. До традиційних методів зараховують лекції, семінари, що включають написання й обговорення рефератів, самостійну роботу студентів, консультації, заліки, іспити. Вище перелічені традиційні методи викладання є базою для передачі знань майбутнім фахівцям. Жодною мірою не відмовляючись від традиційних методів викладання у вищій школі, все частіше стали використовуватися нетрадиційні методи, тому що вони більше активізують студентів, розвивають їх індивідуальні здібності, ерудицію й уяву, сприяють діалогу між викладачем і студентами, виявленню часом суперечливих проблем.

Проведені соціологічні дослідження різних форм і методів викладання показують, що «системи засвоєння матеріалу лекції становлять 20%, лекція з використанням наукових посібників дає змогу підвищити цей показник до 30%, лекція з використанням аудіовізуальних засобів дає 50% засвоєння інформації, дискусія - 70%, гра - 90%» [5, с. 169].

7. Велике значення для формування професійних компетенцій майбутніх студентів має застосування інтерактивних технологій. До нетрадиційних методів зараховують ділові, рольові, ситуативні або імітаційні, операційні ігри (тренінги); використання психологічних тестів, які дають змогу визначити характерні риси особистості, тестів для контролю знань; творчу, активну роботу з понятійним апаратом; складання тематичних кросвордів; вибір теми, маршруту та написання сценаріїв екскурсій; проведення різноманітних емпіричних досліджень, експериментів [1, 5].

Так, для активізації навчання варто застосовувати метод моделювання професійних ситуацій, під час викладання лекційного матеріалу – метод бесіди пояснення, де відбувається

постійне живе спілкування зі студентами, обмін інформацією та досвідом, під час здійснення контролю і систематизації знань отриманих студентами, найкращий ефект дає застосування метод мозкової атаки, серед переваг якого є актуалізація уяви і творчих можливостей студентів та за короткий час зібрати максимальну кількість думок щодо об'єкту вивчення.

8. Психологічний супровід або психологічна підтримка формування особистості майбутнього психолога, спрямована на прилучення його до творчої діяльності, полягає в розвитку його цілеспрямованості при розв'язанні творчих завдань. Важливою проблемою при цьому стає подолання стереотипів мислення, так званої психологічної інерції, внаслідок якої виникають труднощі в ході створення чи застосування нового. Для усунення таких стереотипів необхідна допомога викладачів у стимулюванні творчої активності, впевненості у собі, своїх силах і в можливості вирішення поставленої задачі. Необхідно також всіляко підтримувати схильність до творчості, формувати толерантність до нестандартних, неординарних пропозицій.

Формування професійної компетентності майбутнього психолога у процесі навчання відбувається тоді, коли освітній процес у ВНЗ, що вибудовується на основі особистісно-орієнтованої професійної освіти, створює умови для творчого оволодіння цілісним досвідом професійної діяльності, а кожний майбутній фахівець у процесі навчання індивідуально, творчо поєднувати складові минулого досвіду, привласнює культуру, творчий досвід професійної діяльності минулого.

Таким чином, всі ці умови тісно пов'язані між собою, взаємодіють і доповнюють один одного. Тому можна говорити про глобальний процес самоорганізації і самоуправління освітньої соціальної екосистеми. Процес формування у майбутніх психологів професійної компетентності, як інтегрованої системи професійних знань, навичок фахівця та його особистісних якостей, відбувається поступово у продовж як всього періоду навчання, так і всього життя. Завдяки використанню компетентнісно орієнтованих, інтерактивних технологій поглиблюється рівень оволодіння відповідними здібностями. Студент, який поступово починає відчувати суб'єктом процесу навчання, використовує весь комплекс, вмінь накопичує досвід у спілкуванні, привчається працювати у групі, колективі вчиться співвідносити власні інтереси з інтересами інших.

Впровадження цих положень у систему освіти можливе за умови оновлення змісту, методики та психологічного супроводу професійної підготовки майбутніх фахівців в Україні, що є стратегічними завданнями, продекларованими у Національній доктрині розвитку освіти та програмі Кабінету Міністрів України щодо її реалізації, Державні стандарти професійної освіти, що зараз розробляються та впроваджуються в Україні, засновані переважно на кваліфікаційній моделі фахівця, яка достатньо жорстко прив'язана до об'єкту та предмету праці. Водночас, сучасна європейська освіта характеризується посиленням практико-орієнтованого змісту професійного навчання, переходом від кваліфікаційної моделі до компетентнісної. Саме компетентнісний підхід, як показує світова практика, може забезпечити підготовку висококваліфікованих конкурентоспроможних кадрів, здатних до ефективної самореалізації у професійній діяльності.

Тому сьогодні на тлі зростаючої конкуренції освітніх послуг, загострення демографічної ситуації в країні підвищується значущість власного потенціалу. А завданням кожного навчального закладу є не просто надати майбутньому фахівцю певний набір знань, а сформувати у них повагу до обраної професії, вироблення необхідних для неї рис, умінь і навичок, розвиток особистості майбутнього фахівця, його комунікативній підготовленості, формуванню професійних компетенцій, здатності здобувати і розвивати знання, мислити і працювати в умовах глобалізації освітнього середовища.

Подальше дослідження розглянутої проблеми стосується дослідження психологічних механізмів формування професійної компетентності у майбутніх психологів.

Література

1. Борисенко М.В. Засоби формування професійної компетентності та виховання соціально-мобільної особистості / М.В. Борисенко // Освіта. ua. № 12 – 2012. – С.43-47.

2. Вища освіта і Болонський процес. Навчальний посібник . К : Вища школа . – 2007 – 54с.
3. Воронкова В.Г. Глобалізація освіти в ХХ столітті / В.Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - Запоріжжя: ЗДІА, 2002. – Вип. 9.- С. 6-17.
4. Долженко О. Сорбонская и Болонская декларация: информация к размышлению / О.Долженко.// Alta mater. – 2000. – №6. – С. 19-20.
5. Нетрадиционные методы преподавания социологии: Учебно-методическое пособие для преподавания социологических дисциплин / Под ред. И.Д. Ковалевой. – Харьков: ХГУ, 1997. – 243 с.
6. Пальшин Г. Конкуренция – двигатель образования / Г. Пальшин // Зеркало недели - 2001. - № 26 (350). - 14 июля. - С. 12.
7. Рожен А. Научно-образовательное окно в Европу / А. Рожен // Зеркало недели . – 2002. - №46(421). – 30 ноября . – С.15.

Reference

1. Borisenko M.V. Zasobi formuvannja profesijnoi kompetentnosti ta vihovannja social'no-mobil'noi osobistosti / M.V. Borisenko // Osvita. ua. № 12 – 2012. – S.43-47.
2. Vishha osvita i Bolons'kij proces. Navchal'nij posibnik . К : Vishha shkola . – 2007 – 54s.
3. Voronkova V.G. Globalizacija obrazovanija v HH veke / V.G. Voronkova // Gumanitarnij visnik Zaporiz'koї derzhavnoї inzhenernoї akademii. - Zaporizhzhja: ZDIA, 2002. – Vip. 9.- S. 6-17.
4. Dolzhenko O. Sorbonskaja i Bolonskaja deklaracija: informacija k razmyshleniju / O.Dolzhenko.// Alta mater. – 2000. – №6. – S. 19-20.
5. Netradicionnye metody prepodavanija sociologii: Uchebno-metodicheskoe posobie dlja prepodavanija sociologicheskikh disciplin / Pod red. I.D. Kovalevoj. – Har'kov: HGU, 1997. – 243 s.
6. Pal'shin G. Konkurencija – dvigatel' obrazovanija / G. Pal'shin // Zerkalo nedeli - 2001. - № 26 (350). - 14 ijulja. - S. 12.
7. Rozhen A. Nauchno-obrazovatel'noe okno v Evropu / A. Rozhen // Zerkalo nedeli . – 2002. - №46(421). – 30 nojabrja . – S.15.

Перегончук Н.В. Психологические особенности формирования профессиональной компетентности будущих психологов в условиях глобализации образования

Рассматривается важная и актуальная проблема формирования профессиональной компетентности будущих психологов. Исключительное внимание уделено условиям формирования профессиональной компетентности будущих психологов в условиях глобализации образования.

Определено, что формирование профессиональной компетентности будущих психологов в условиях глобализации образования возможно за реализации таких основных утверждения: внедрение новейших компьютерных и информационных технологий, новых эффективных форм и методов организации всего учебно-воспитательного процесса, формирование квалифицированной рабочей силы, использование эффективных форм образования, (дистанционного обучения), а также системы постоянной подготовки и переподготовки специалистов.

Ключевые слова: профессиональная компетентность будущих психологов, глобализация образования, профессиональные компетенции, условия формирования профессиональной компетентности будущих психологов.

Peregonchuk N.V. The preconditions of professional competence formation in formation in future psychologist: the perspective of the globalizing education

The paper deals with analysis of the preconditions under which the professional competence of future psychologist is formed in terms of the globalizing education. The role of globalization of education is determed as well as the market of educational services in the process of forming of professional competence of future psychologists. The professional competence of future psychologist is qualified as an integral quality of the personality of the specialist. It consists of certain competences, including the system of adequate professional capacities (knowledge, skills, generalized methods of

solving of professional tasks). It is also stated that the formation of the professional competence of future psychologists in the conditions of globalizing education is possible under the following preconditions: introduction of modern computer and informative technologies of learning, new effective forms and methods of organization of the educational process; forming of skilled labourforce that is supported by an international documentation and its accordance with certain qualifications.

Key words. professional competence of future psychologist, globalizing education, professional competence, preconditions under which the professional competence of future psychologist is formed.

УДК 159.9(076)

Я-КОНЦЕПЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Перепелюк Т. Д.,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного Павла Тичини

Актуальність статті. Дослідження проблеми Я-концепції у сучасній психологічній літературі показує, що розвиток Я-концепції має важливе значення для особистісного розвитку кожної людини. Розглянемо, яку роль відіграє Я-концепція у професійному становленні практичного психолога.

Умови сьогодення й особливості суспільного життя ставлять чіткі вимоги до компетентності, професіоналізму, поведінки, рівня культури і мислення психолога-практика, а тому й до рівня професійної та особистісної підготовки у системі вищої школи майбутнього фахівця в галузі практичної психології.

Термін “професійне становлення особистості” (Є.М.Борисова, С.Г.Вершловський, Є.Ф.Зеєр, Є.А.Клімов, Т.В.Кудрявцев, А.І.Щербаков і ін.) досить широко використовується у психології. Вивчення наукової літератури показує, що професійне становлення може бути представлене двояким чином: за схемою процесу (як тимчасова послідовність ступенів, періодів, стадій) і за структурою діяльності (як сукупність її способів і засобів, де послідовність їх один за одним має не тимчасову, а цільову детермінацію).

Усі дослідження, котрі ведуться в напрямку вивчення проблеми професійного становлення особистості практичних психологів, як зазначає Ж.П.Вірна "умовно можна звести до напрямку створення загальної концепції психологічної служби, аналізу діяльності психологів, що практикують, інструментальної технології психологічних служб" і напрямку вивчення особистості психолога, його професійно-значущих якостей, та особливостей індивідуальності.

Професійне становлення психолога – складний, неперервний процес “прогнозування” та «проекування» особистості. Навчаючи людей самостійно вирішувати свої проблеми, психолог піднімає тим самим суспільну свідомість на новий рівень; він використовує свої професійні та особистісні можливості, щоб впливати на ріст самосвідомості конкретної особистості. Це завдання під силу лише зрілій людині, внутрішньо і професійно підготовленій до вирішення завдань, які стоять перед нею, особистісна зрілість якої проявляється у вмінні поєднувати, співвідносити свої індивідуальні особливості, статусні та вікові можливості, власні принципи з вимогами суспільства та оточуючих.

Мета статті – теоретичні підходи до проблеми Я - концепції в ході професійного становлення практичного психолога.

Предмет статті – основні вектори спрямованості в ході професійного становлення практичного психолога

Об’єкт статті – Я-концепція особистості практичного психолога.

Теоретичне дослідження. В.І.Карікаш, досліджуючи процес становлення шкільного психолога, зазначає, що його "Я-концепція може відіграти вирішальну роль в плані підвищення